

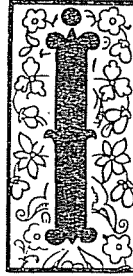
İktisat

İslâm'ın
İktisâdî
Esasları

HAMDİ MERT

(İst. Yüksek İslâm Enstitüsü
Mezunu)

— I —

İSLÂM'ın hukûkî, iktisâdî ve siyâsî sahalardaki prensiplerini tedvin etme ihtiyacı, modern Türkiye'nin dîni ve millî değerlerine bağlı genç nesillerini uyarmaya başlamıştır. İslâm'ın getirdiği nizam vicdanlardâ gömülü fantazi prensipler değil, tatbik kabiliyeti olan en ideal çarelerdir. Bunun şuuruna varan İslâm dünyası ümitli kıpırdanışlar içerisindedir.

Kur'ân-ı Kerim'de sadece namaz, oruç, hac... gibi uhrevî ibadetler yer almıyor. Aynı zamanda vergi sistemleri, fâiz, karaborsa, sigorta, devlet ve özel teşebbüs münasebetleri, doğumun kontrolü, içtimai muavenet gibi modern iktisâdın en ince ve girift mevzuları hakkında da müslümanların yüce kitabı hükümler koymuştur.

Liberalizmin yetersizliği, Kapitalizm'in insaf ve acıma hissi tanımayan ihtirası yeni güdümlü rejimler doğurmuştur. Faşizm, Nazizm, Marksizm gibi Sosyalizm'in bütün çeşitleri, Kapitalizm'e tepki duygusunun insan fıtratına aykırı tecellileridir.

Hayatın gayesi sadece karın doyurmak mıdır? Birbiri arkasından iki büyük dünya harbi veren asrımız, ölen milyonlardan, kaybolan milyarlardan ders almış görünmüyor. Her rejimin yüzbinlerce câsus şebekesi, insanlığı birbirine kırdırmak için dökümanlar hazırlamakta, hâdiseler çıkarmaktadırlar.

İKTİSÂDÎ sahadaki milyonlarca gayr-i memnunlar kütlesi, huzursuzluğu büyük bir fecâata doğru itmektedir. **Bir memlekette servet sayılı ellerde toplanırsa (1), büyük çoğunluğun anarşizmi savunacağı ihtimalleri oldukça kuvvetlenmektedir.** Devletin, fertlerin yaşama hürriyetleri, vicdanlarına ve cüzdanlarına el atıp tepeden inme emirlerle bir nizam kurmaya çalışması da — son yüz yılın hâdiseleri göstermiştir ki — bir çıkar yol değildir.

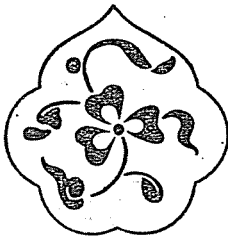
TEK ÇARE ODUR Kİ :

BİR lokma ekme için birbirini boğazlayan garip dünyamızda sulh ve sükûnun idamesi için, İslâm'ın üstün nizam anlayışı, içtimâî hayatın her kolundaki görüşleri mutlaka bilinmelidir.

Tarih, her türlü iktisâdî rejimi denemiştir. Taraftarlarınca; «kuvvetten düşmüş bir dünyada ışık, herkes için ümit ve imkân, iktisâdî olgunluk, siyâsî selâmet, dîni tatbikat» (2) olarak vasıf-

(1) İslâm'da bu memnudur. M. Hamidullah, Modern İktisat ve İslâm, Yağmur Yay. İst., Sayfa: 16 ve HAŞR: 7.

(2) W. Bowen, Peyamî Sefa, Sosyalizm, S. 36-40.

landırılan sosyalizm, kesin sınırlarıyla olgun bir dünya nizamı niteliğini kazanamamış, insanlığı selâmete ulaştırmak için çürpüyen iyi niyetli fikir öncülerinin coşkun his, duygu ve özlemlerinin çetrefil mecralarında dağılarak, birtakım şarlatan politikacılar elinde ferd vicdanının üstünde bir sulta halini almıştır. Bugünkü tatbikatı içerisinde Sosyalizm insançıl ve hürriyetçi temellerinden koparılarak «BABEUĞ gibi anarşistlerin düşünce ve eylemleriyle mülkiyet ve hürriyet düşmanlığına itilerek Komünizm haline sokulmuştur» (3).

«Kâr gayesinin veya para kuvvetinin hâkim mevkii tuttuğu bir rejim» (4) olan Kapitalizm ise ezilen, istismar edilen yalın ayakların, çatlak dudakların, ah ve göz yaşlarına kalbi sızlamayan, gözü yaşarmayan bir zalim ihtirasın sembolüdür.

«Liberal veya müdahaleci bir iktisat sâyesinde, serbest rekabet ve inhisar şartlarında, istibdat rejimlerinde veya demokrasilerde varlığını koruyabilen» (5) ve değişmeyen vasıf olarak kâr gayesine dünyada mukaddes sayılan ne varsa hepsini fedâ edebilen bu rejim, esirlardan beri ezilen mazlumların tek mes'ûlü olduğu gibi, bir de insanlığa müdahaleci rejimlerin sultalı baskısını hediye etmiştir.

KAPİTALİZM VE SOSYALİZM KARŞISINDA ÜÇÜNCÜ BİR İDEOLOJİ OLAN İSLÂMİYET :

KAPİTALİZM'in fakir ve işçileri korumayan nizamında yığın yığın gayr-ı memnunlar kitlesi, Komünizm'in aradığı ortamı meydana getirmektedir. Fakir, zengin elinde eşya telâkki olundukça, servete, bütün meşrû ve müesses nizama karşı reaksiyonlar görülmektedir. Servetin sayılı ellerde toplanması ve bunu telâfi edecek tedbirlerin alınmaması, beşeriyetin başına felâketler yağdırmıştır. Hakikatta, meşru şartlar altında çalışan, kazancını istediği kadar çoğaltabilecektir.. Çalışanın, çalışmaya karşı rüchâmı buradadır. Fakat, imkânını hemcinsleri aleyhine kullanan, onları istismar eden kimselere karşı tedbir alınmayacak mıdır? Kapitalizm'in hatası, Liberalizm'in yetersizliği buradadır.

İnsan, mutlaka çalışmak ve kazancını istediği gibi harcamak ihtiyacındadır. İsteddiği iş sahasında dilediği miktar çalışıp-kazanma ve meşru yollardan kazandığını arzu ettiği gibi tüketme selâhiyetini tanımayan rejim, hilkate aykırıdır... İn-

san tabiatı, serbestlik taraftarıdır. İnsanlara bal mumu gibi istediği şekli verebilme iddiasında olan ve ferdi hayata müdahaleyi meşrû sayan müdahaleci rejimlerin hatası da buradadır.

Her iki rejim içerisinde de gayr-i memnun kitlenin sayısı milyonları bulmaktadır. İnsanlar bu iki rejim içerisinde, fâsit bir dâirede sıkışıp kalmaya mahkûm mudurlar?

İSLÂMİYETTE meslek Hürriyeti mutlaklıdır. Mülkiyet (6) ve Miras (7) haktır. Zengin fakiri istismarı yasaktır. İmkânları olanın, imkânı olmayanları ezmesi demek olan Karaborsa (8) ve Fâiz (9) haram, sayılı ellerde toplanmış malın gönül rızası ile muhtaç olanlara verilmesi demek olan Zekât farzdır (10). «İstifâde edilmeyen arâziler, istifâde edecek olanlara bırakılır. Gayr-i meşru yollardan kazanılan servet, sahibinden alınır» (11).

İslâm'ın iktisâdî alanda getirdiği nizam, bütün iktisat tarihini içine alan iktisâdî görüşleri ve bu gün Liberalizm ve Sosyalizm'e münhasır görünen XX. Asır iktisat nizamlarını te'lif eden, onların eksiklerini giderip, hakkaniyetli prensiplerini nefsinde cemedden bir sentez manzarasını göstermektedir.

Bütün bunlar malûm iken, İslâm ülkelerinin de avrupâi doktrinlerin tek cepheleli nazariyeleri içine düşmeleri, esef edilecek bir durumdur.

TEMEL UNSURLAR :

1 — MÜLKİYET ve MİRAS HAKKI

A — FERDİ MÜLKİYET (12)

İslâm'da ferdi mülkiyet hakkı vardır ve bu, meşrû yollardan kazanma şartına bağlı değildir. Meşrû olmayan kazanç, sahibinden alınır (13). Böylece sahipli bir mal gasp (14), hırsızlık (15) ve her türlü ihtirastan korunmuş «TEVCİHAT İLE DE BAŞKASINA AİT MALA KARŞI NEFSİ TERBİYE EDİCİ ÖĞÜTLER VERİLMİŞTİR».

MÜLKİYET hakkına bağlı olarak, satış, kira, rehin, hibe, vasiyet, ve diğer bütün helâl tasarruf yolları da tanınmış ve bu konudaki ferdi hürriyet meşrû olanın sınırları zorlanmadıkça; imkânlar bir başkasının zararına ve sî-i niyetle kullanılmadıkça kayıtlanamamıştır.

Burada işaret edelim ki İslâm Dini, «Kapitalizm'in en büyük mahzuru olan servet terakümünü önleyici tedbirler vaz etmiştir» (16).

Bu konudaki câlib-i dikkat bir âyet şudur :

«Bunun (servetin) sizlerden zengin olanlarınız arasında bir devr-i dâim olmaması gayesiy-le...» (17).

Bu âyet millî gelirin çıkarıcı zümrenin her türlü istismarından korunarak, meşrû kazanç yollarının herkese açık tutulması ve bu vâdide devletin bazı tedbirler alması lüzumunu yansıtmaktadır. M. Hamidullah devletin alabileceği bu tedbirleri şöyle izah etmektedir :

«Bu gayeye varabilmek için müsbet, menfî bütün faydalı metodlar tatbik ve icra edilecektir. İlk olarak husûsî hukuk sahasında mecbûrî miras kanunu ve âmme hukuk sahasında da devlet bütçe kanunundan söz açılabilir. İkinci olarak bazı vasiyet nevilerinin men'inden borç verilen paradan alınan fâizin men'inden ve kumar yasağından bahsedilebilir. Bu yasaklardan bir kısmı zenginlik ve servetin tevziini temin eder, bir kısmı bunların muayyen bir azınlığın elinde toplanmasına mâni olur (18).

B — MİRAS HAKKI (19)

Miras hakkı da servet terâkümü-nü önleyici mâhiyettedir. Fıtraten insan, servetinin kendisinden sonra da teminatta olmasını ve bundan ancak yakınlarının istifade etmesini ister. İslâm Dini bu tabii meyli nazara alarak mirası hak olarak tanımış ve bazı istisnâî durum-

(3) A. Kabaklı, Türk Ed. Cilt: 3, Sh. 428.

(4) F. Ergin, İKTİSAT, Hamle Mat. İst. 1964, Sh. 174.

(6) Nisa : 2, 32 — Kehf: 82 — Maide : 38.

(7) Nisa : II, 7, 12, 176.

(9) Ebul Alâ el Mevdâdî, İslâm'da Hayat Nizamı, S. 63, 64 — İhyâ-ül Ulûm, Mev'izat-ül Mü'minîn, Sh. 116.

(10) Bakara : 275-281, Âl-i İmran. 130.

(11) Bakara : 267.

(12) Nisa : 32.

(13) Mülkiyet hakkındaki âyetler için bakınız Nisa : 32,2, Kehf : 82.

(14) Bkz. yazının devamına.

(15) «Başkasının toprağında zulmen tecavüz eden kimsenin (aldığı toprağın) yedi tabaka yerin altındaki kısmı kıyamet gününde boynuna asılacaktır.» «Buh. Müsl. «Haksız olarak bir müslümanın malını alan kimse Allah'ın huzuruna geldiği zaman O'nu kendisine kızmış bulacaktır.» Ahmed İbnî Hanbel: Müsned.

(16) Maide : 38.

(17) M. Hamidullah : a.g.e. sh. 15.

(18) Haşr : 7.

(19) M. Hamidullah : a.g.e. sh. 15-16

larda geride kalacaklara bir teminat olmak üzere vasiyet yapma hakkını tahdit etmiştir. Gerçekten, bir kimse ancak malının üçte birini vasiyet ile mirasçılarında başka birisine bırakabilir. Geriye kalan üçte iki ise mahfuz hissedilir ve ana-baba, karı-koca, erkek çocuk, kız

çocuk ve kızkardeşler... gibi şer'i mirasçılara aittir (20). Mirasçılar arasında yaş ve tahsil farkı gibi rüchaniyetler tanınmamış, ancak cinsiyet farkından doğan ve ailenin geçim yükünün erkek üzerinde olmasından mütevellit erkek lehine bir öncelik vardır (21).

Özleyiş

*Bunaltıcı sıcakda temmuz gecelerinde,
Âsûde bir köşede ârifler meclisinde,
Soluk ıstık altında nurlu sohbet yapılır,
Çağdaş düşünce doğar İslâm'ın inbiğinde.
Bütün haşmetleriyle devri saadet görünür,
Ruhun aynası sîma âriflerce okunur.
His edilir yaşanır Asr-ı Saâdet görünür.
Hem Muhammet Mustafa (s.a.) Ashabı güzîn görünür.
Ferdin rûhu serinler bûseleriyle feyzin,
Ömrü boyunca ister devamını bu demin.
An erir, devir erir, asırlar perde perde
Titrer teni Tâlibin sanki bir kış gününde.*

MEHMET SAİT ÖZDEMİR

2 — KARABORSA YASAĞI

İslâm Dini, servetin piyasaya arz edilmeyerek saklanması ve piyasada darlık ve sıkıntı meydana getirilmesine de karşıdır (22).

Karaborsa, malların meşrû olmayan emellerle depolanması demektir. Bu, fiatların anormal şekilde artmasını icabettirir ki, Şeriat nazarında kesinlikle yerilmiştir (23).

3 — FÂİZ ve İSTİSMAR KONUSU

Fâiz bugün, maalesef Müslüman toplumunu sarmış insafsız tüccarların müstahsilden daha ucuz ürün alabilmek için kullandığı vicdansız silâhların en yaygınıdır.

Borç verme ve çiftçinin ihtiyaç içerisinde olmasından istifade ederek mahsûlü olgunlaşmadan ve fâhiş bir ucuzlukla satınalma (Tefecilik) (24) şeklinde yaşayan bu korkunç alışkanlık, esefle kaydedelim ki alan tarafından da, veren tarafından da ticaretin bir gereği gibi telâkki edilmekte ve İslâm'ın bu açık hükmü çiğnenmektedir.

İslâm Dini, çalışmadan, hiç bir riske girmeden paranın para kazanmasını yasak kılmıştır (25). Bunun sebebi açıktır. İhtiyaç sahiplerini zenginlerin elinde ezdirmek; sermaye sahiplerini, faydalı, yeni teşebbüsler yerine ataletle sürükleyici kombinezonlara girme serbestisi ile başı boş bırakmak; sınıf kavgalarını davet edici ictimâî düzensizliklerden İslâm toplumunu korumak. Yukarıda işaret edildiği gibi (26) güdümlü rejimler bu dizginsiz hürriyetten bol-bol istifade etmişler ve bu gün dünyayı ikiye bölmeye muvaffak olmuşlardır.

Netice; mes'ûliyeti kabul etmeyen fâize karşı, kâr ve zarara ortak olma sözleşmesi ile alınan kazanç, sınırsız bir şekilde serbesttir (27).

(20) Nisa : 7, II, 12, 176.

(21) Nisa : 7, II, 12, 176.

(22) Fazla malûmat için bkz. Ö. N. B., Hukuk-u İslâmîye ve İst. Fıkhiyye Kam.mun ilgili böl.

(23) E. El Mevdûdi a.ğ.e. sh. 63, 64.

(24) İhyâ-ül Ulûm muh. Mev'izat-ül Mü'minîn sh. 116.

(25) İslâm'da tefecilik yasaktır. Prof. Dr. İhsânullah Han, İslâm ve Komünizm Birbirine Zıttır. Bedir Y. İst. 1962, sh. 10-11.

(26) Bakara : 275, 282, Âl-i İmran : 130.

(27) Bkz. yukarıda sh. 1.